

Mañgyşlagyň metjitleri

Category: Kitapcy,Taryhy ýerler
написано kitapcy | 23 января, 2025

Mañgyşlagyň ýerasty metjitleri MAÑGYŞLAGYŇ ÝERASTY METJITLERİ

Häzirki Gazagystanyň çäklerinde galan we türkmenleriň ata-baba ýurdy bolan Mañgyşlak oblastynyň Aktaw şäherinde Çopan ata we Beket ata adyndaky ýerasty metjitleri görenleri haýrana goýýar. Hazar ýakasynyň iň baý nebit ýataklaryna eýe Aktawyň şäher merkezine 250 km çemesi uzaklykdaky metjitler her ýyl Oraza aýynda zyýaratçylary kabul edýär. VIII asyryň başynda yslamy wagyz etmek üçin Türkmenistana gelen arap hojalary Çopan we Beket ata dagylar Hoja Ahmet Ýasawynyň ýörelgelerine eýerip, yslamyň ýaýramagyna öňaýak bolupdyrlar. Ymam Agzam mezhebine we maturidi akydasyna bagly weliullalar ömürleri sopy bolup geçiripdirler. Aýtmaklaryna görä, «Öwlüýäler mekany» diýip at berilen Mañgyşlakda 362 sany pir ýaşap geçipdir.

SSSR dargandan soň 1992-nji ýylда Çopan ata ýerasty metjidiniň restawrasiyasyna gatnaşan Bazarbaý Abdyrahmanow Çopan ata ady bilen tanalan şahsyýetiň aslynda Hoja Ahmet Ýasawynyň şägirtlerinden we onuň üçünji oruntutary Hekim Süleýman atadygyny aýdýar.

Halk arasında Çopan ata (Şopan Ata) diýip tanalýan Süleýman Bakyrqanynyň halypasy Hoja Ahmet Ýasawynyň pendine eýerip, Horezm welaýatyna iňşad etmäge gidendigini aýdýan B.Abdyrahmanow Gul Süleýman, Hekim Süleýman, Hekim Hoja Süleýman, Hekim Ata ýaly atlar bilen tanalan Çopan atanyň Hoja Ahmet Ýasawynyň stilinde şygyr ýazandygyny, onuň»Ahyrzaman» we «Merýem» ýaly kitaplarynyň bardygyny aýratyn nygtaýar. Çopan ata ýerasty metjidiniň ýakynyndaky gonamçylykda Hoja Ahmet Ýasawynyň şägirtleriniň ýatandygyny ýaňzydan B.Abdyrahmanow şol ýerde iňňän gadymy döwürlere degişli guburlaryň hem bardygyny habar berýär.

Dag gerşiniň içi köwülip gurlan metjitde on iki otag bar we jumga namazy olaryň iň ulusynda okalypdyr. Otagdan oraga iki gapy bilen geçilýär, halypasynyň huzuryna gelen şägirdiň duşuşykdan soň Hudaýa bolan muhabbetiniň we imanynyň artandygyny, şonuň üçinem ikinji gapydan çykandygyny aýdýan B.Abdyrahmanow münberiň gapdalynda Hoja Ahmet Ýasawydan galan hasanyň bardygyny habar berýär.

Metjide esewan edýän we gelen myhmanlary garşylaýan Merýem apa bolsa ata-baba dowam edip gelýän adatlary ýitirmän saklamaga çalyşýandygyny we metjide ýanaşyk gurlan dynç alyş meýdançasynda zyýaratcylara hyzmat edýändigini tolgunmak bilen gürrüň berýär.

Ýerasty metjidiň ýanynda müritleriň galýan ýerasty zikirhanalary hem bar. Zyýaratçylar gadym zamanlaedan galan gonamçylykda ýağsy niýet-arzuwlarynyň kabul bolmagy üçin Hudaýa dileg-doga edip, sadaka berýärler.

Gonamçylykda üç dürli gubur bar. Döwrüň baýlarynyň ýatan mazarlary köplenç howalaly we haşamly ýadygärlige meñzäp dur. Müritleriň mazarlary bil uzynlygynda dört gyraňly we ýonekeý. Şeýle-de, gonamçylykda Osmanly türkmen döwrüniň mazar daşlaryna meñzeş ýonekeý we ýüzünde arap hatynda ýazylan guburlara-da duş gelmek mümkün.

Zyýaratçylar däp bolan düzgüne eýerip, ilki Çopan ata metjidinde doga-dileg edýär, soňra Beket ata metjidine gidýär. İki metjidiň arasy 60 kilometre golaý, ýol ugrunda otlap ýören düýeler we geçiler kän duş gelýär.

Kanoniki köwegin içinde ýerleşen Beket ata ýerasty metjidine ýaý şekilli ýoldan iki kilometr dagy ýöränsoň ýetip bolýar. Alyslardan gelýän zyýaratçylaryň namaz okaýan, doga-dileg edýän metjidi belent dag gerşiniň içi köwlüp gurlupdyr. Metjide köplenç hassasy bolanlar şypa tapmak maksady bilen zyýarat edýär, doga-dilegde bolýar. Çopan ata we Beket ata metjitleriniň ýerleşýän ýerinde zyýaratçylar üçin gurlan ýatakhanalarda nesilme-nesil hyzmat edip ýören maşgalalar bar. Oraza aýynda gelim-gidimi has-da artýan bu metjitlerde zyýaratçylar isledigiçe myhman galyp bilyär.

Gazak hünärmenleri türkmen we yslam taryhyň yzlarynyň iň köp

saklanyp galan welaýatyndaky taryhy ýadygärlikleriň YUNESKO tarapyndan gorag astyna alynmagynyň zerurdygyny aýdýarlar. Eger şeýdilmese, tebigy hadysalar sebäpli bu taryhy gymmatlyklaryň ýitip ýok bolup gitjegi köre hasa. Gelejekde gazak we türkmen hökümetleriniň bu barada alada edip, bilelikde degerli çäreleri geçirjekdigine tüýs ýüregimizden ynanýarys.

■ Çopan ata

Süleýman ata, Hekim ata atlary bilenem tanalan Çopan ata Türküstanda dünýä inen türkmen welişidir. Ol Hoja Ahmet Ýasawy hezretleriniň öñ hatardaky şägirtlerinden bolupdyr. Süleýman Bakyrqany ady bilenem tanalypdyr. Rowáýata görä Hoja Ahmet Ýasawy ýetişdiren şägirtlerini toplapdyr we olardan çadyryň depesindäki tüýnükden oklaryny atmagy talap edipdir. Soňra beýik pir müritlerini atan oklaryny tapmaga ugraypdyr we tapan ýerlerinde yslamy wagyz etmegi boýunlaryna goýupdyr. Çopan ata okuny Baýan atly baý sygyr çopanynyň obasyndan tapypdyr. Okuň düşen ýeri bolan dagyň etegjnde bir metjit bina edipdir we töwerektdäki obalarda dini irşat etmäge başlapdyr. 1186-njy ýylда aradan çykan Çopan atanyň (Süleýman ata) Horezmiň Bakyrqan (Akkurgan) diýen ýerinde jaýlanýar.

■ Beket ata

XVIII asyrda ýaşan Beket Mürzegulogly 1750-nji ýylда Atyraw welaýatynyň Kulsary sebitiniň golaýyndaky Akmesjitde dünýä inipdir. Dört ýasynda hadislary we Gurhany okamaga başlan Beket ata din bilimini kämilleşdirmek üçin Hywada okamak isleýändigini kakasyna aýdypdyr. Kakasy oňa ýola çykmazdan öñ Çopan ata zyýarat etmegi sargapdyr. Rowáýata görä, Çopan ata metjidinde üç gije-gündizläp galan Beket ata Çopan atanyň öñden taýýarlap goýan ulagy bilen 14 ýasynda Hywa gelip, Beýik Magtymgulynyň okan Şırgazy medresesinde Fahreddin Pakyrjan Hajydan tälim alypdyr. 21 ýasynda iline dolanyp baran Beket ata halka yslamy dogry wagyz edipdir we birnäçe şägirt yetişdiripdir. Ýaşan döwründe ýedi metjit saldyrypdyr. Olardan

bäşı biziň günlerimize gelip ýetipdir.

Internet maglumatlary esasynda taýýarlandy. Taryhy ýerler